

Sygn. akt III AUa 634/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 października 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie III Wydział Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jadwiga Radzikowska (spr.)
Sędziowie:	SSA Maria Szaroma SSA Ewa Drzymała
Protokolant:	st. sekr. sądowy Ewa Dubis

po rozpoznaniu w dniu 24 października 2012 r. w Krakowie

sprawy z wniosku (...) **Banku (...) S.A. w C.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w C.**

przy udziale zainteresowanego **M. G.**

o zwrot nienależnie wypłaconych świadczeń

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w C.

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie Wydziału VIII Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 1 lutego 2012 r. sygn. akt VIII U 2282/10

z m i e n i a zaskarżony wyrok i oddala odwołanie.

Sygn. akt III AUa 634/12

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Krakowie VIII Wydział Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 1 lutego 2012 r. zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. z dnia 25 października 2010 r. i stwierdził, że (...) Bank (...) S. A. w C. nie ma obowiązku zwrotu na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. wypłaconego świadczenia za okres od 1 marca 2010r. do 30 września 2010 r. w kwocie (...)zł. oraz zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. na rzecz (...) Bank (...) S.A. w C. kwotę (...) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy ustalił, że organ rentowy dokonał przelewu na rachunek bankowy (...) Bank (...) S.A. Oddział w C. świadczenia rentowego A. G. za okres od dnia 1 marca 2010r. do 30 września 2010r., na łączną kwotę (...) zł. A. G. była uprawniona do renty socjalnej. Zmarła w dniu 1 marca 2010r. Pismem z dnia 16 września 2010 r. organ rentowy zwrócił się do (...) Bank (...) S.A. w C. o dokonanie zwrotu świadczenia wypłaconego za okres od 1 marca 2010r. do 30 września

2010r. w kwocie (...)zł. Przedmiotowy wniosek został doręczony Bankowi (...) w dniu 20 września 2010r. W dniach 19 kwietnia 2010r., 18 maja 2010r., 18 czerwca 2010r., 19 lipca 2010r., 18 sierpnia 2010r., i 20 września 2010r., zostały dokonane przez (...) Bank (...) S. A. w C. wypłaty z rachunku A. G. kwoty w łącznej wysokości (...)zł na rzecz (...) Bank S.A. Oddział (...) tytułem spłaty kredytu. W dniu 4.X.2010r. (...) Bank (...) S.A. zwrócił z rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego zmarłej A. G. na rachunek ZUS w C. kwotę (...)zł i jednocześnie odmówił zwrotu pozostałej kwoty tj. (...)zł, podając że w wykonaniu zlecenia stałego dokonał przelewów na rzecz (...) Bank S. A. Oddział (...) w łącznej kwocie (...)zł. Zaskarżoną decyzją organ rentowy zobowiązał stronę odwołującą się do zwrotu przedmiotowej kwoty.

W tak ustalonym stanie faktycznym sprawy Sąd Okręgowy przyjął, że odwołanie zasługuje na uwzględnienie w świetle przepisów art. 101 pkt.2, art. 138 „a” ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t. jedn. Dz. U. z 2009r.,nr 153, poz.1227 ze zm.) oraz 55 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - prawo bankowe (Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.). Sąd Okręgowy uznał, iż na stronie odwołującej się nie ciąży obowiązek zwrotu spornej kwoty organowi rentowemu, albowiem wypłaty na rzecz (...) Bank S. A. Oddział w L. nastąpiły przed otrzymaniem przez bank wniosku organu wypłacającego świadczenie tj. przed dniem 20 września 2010r., były zgodne z prawem, w ich wyniku strona odwołująca się nie ma możliwości zwrotu przedmiotowej kwoty, a informacja o osobach trzecich, na rzecz których nastąpiła wypłata została przekazana z zachowaniem terminu trzydziestodniowego.

W konkluzji powyższego Sąd Okręgowy orzekł jak w punkcie pierwszym sentencji wyroku na zasadzie art.477 14§ 2k.p.c., zaś o kosztach procesu na zasadzie art.98 k.p.c.

Apelację od wyroku wywiódł organ rentowy Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. zaskarżając wyrok w całości i zarzucając mu: naruszenie prawa materialnego, tj. art. 138a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (tekst jednolity Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz.1227 ze zm.), art. 55 i 56 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.) oraz § 6.2 w zw. z § 11 ust.2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349), poprzez ich błędną wykładnię. W oparciu o tak sformułowane zarzuty Zakład Ubezpieczeń Społecznych domagał się zmiany zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie odwołania. W uzasadnieniu wywodów apelacji, organ rentowy odwołał się w szczególności do dokonanej na tle art. 138a ustawy z o emeryturach i rentach z FUS oraz art. 55 prawa bankowego, wykładni Sądu Apelacyjnego w Krakowie, dokonanej w ramach wyroku z dnia 13 listopada 2008 r. (III AUa 1081/08), w świetle której z chwilą śmierci posiadacza rachunku bankowego wygasają dokonane przez niego dyspozycje środkami zgromadzonymi na rachunku bankowym (w tym zlecenia stałe), jak również pełnomocnictwa, z wyjątkiem dyspozycji dokonanych w trybie art. 56 prawa bankowego tj. dyspozycji na wypadek śmierci. Przepis art. 56 prawa bankowego ma charakter wyjątku od przedstawionej wyżej zasady, uznać zatem należy, iż takie osoby, które zostały wskazane w dyspozycji na wypadek śmierci są osobami uprawnionymi do dokonania na ich rzecz wypłat z rachunku bankowego zmarłego posiadacza rachunku, po dacie jego śmierci. Wszystkie inne operacje polegające na wypłatach przez bank środków z rachunku bankowego po śmierci posiadacza tego rachunku zgodnie z dyspozycjami nie spełniającymi wymogów z art. 56 prawa bankowego, które z chwilą śmierci przestają obowiązywać, uznać należy za nieuprawnione. W konsekwencji powyższego organ rentowy podniósł, że zwolnienie przewidziane w art. 55 ust. 3 prawa bankowego nie znajdzie w tym przypadku zastosowania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja zasługuje na uwzględnienie.

Stosownie do treści art. 138a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz. U. z 2009r., Nr 153, poz. 1227 ze zm.) bank i spółdzielcza kasa oszczędnościowo - kredytowa są zobowiązane zwrócić Zakładowi kwoty świadczeń przekazane na rachunek w banku lub spółdzielczej kasie oszczędnościowo - kredytowej za miesiące następujące po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć

świadczeniobiorcy. Śmierć osoby uprawnionej do renty powoduje bowiem ustanie prawa do świadczenia (art. 101 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

W niniejszej sprawie A. G., pobierająca świadczenie rentowe zmarła dnia 1 marca 2010r. Świadczenie wypłacone przez organ rentowy za miesiące przypadające po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć świadczeniobiorcy, na jej konto bankowe prowadzone przez (...) Bank (...) S.A. w C., było świadczeniem nienależnym. Z uwagi na przyczynę ustania prawa do świadczenia tego rodzaju wypłata może nastąpić jedynie na rzecz innej niż świadczeniobiorca osoby bądź na rachunek bankowy - w warunkach uniemożliwiających przypisanie takiej wypłaty jakiegokolwiek osobie.

Art. 138a powołanej ustawy reguluje sytuację, w której nie ma osoby zobowiązanej do zwrotu świadczenia mającego charakter pobranego nienależnie, a wpłaconego przez organ rentowy na rachunek bankowy świadczeniobiorcy. Odnosi się więc do wpłat dokonanych na rachunek prowadzony indywidualnie dla świadczeniobiorcy, czyniąc bank zobowiązanym do zwrotu organowi rentowemu świadczeń przekazanych za miesiące przypadające po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć świadczeniobiorcy. Celem regulacji wynikającej z art. 138a powołanej ustawy jest umożliwienie organowi rentowemu odzyskania świadczeń, które bez jego winy zostały wypłacone pomimo ustania do nich prawa, a nie ma podstaw, aby uznać, że pobrała je jakakolwiek osoba, która zobowiązana byłaby do ich zwrotu w myśl zasad zapisanych w art. 138 ustawy emerytalnej (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2006 r. II UZP 7/06, Biul. SN 2006/6/21).

W opisanej sytuacji bank, zgodnie z art. 55 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (tekst jedn. Dz. U. z 2002 r. Nr 72 poz. 665 ze zm.), jest obowiązany wypłacić z tego rachunku kwotę równą wpłatom na rachunek, dokonanych przez organ wypłacający świadczenie z ubezpieczenia, które nie przysługiwały za okres po śmierci posiadacza rachunku, wskazaną we wniosku organu wypłacającego to świadczenie lub uposażenie, skierowanym do banku wraz z podaniem numerów rachunków, na które dokonano wpłat. Z powyższego obowiązku bank jest jednak zwolniony (całkowicie lub częściowo), jeżeli przed otrzymaniem wniosku organu wypłacającego świadczenie lub uposażenie dokonał z tych rachunków wypłat innym uprawnionym osobom, które to wypłaty nie pozwalają zrealizować wniosku w całości lub w części, oraz w terminie 30 dni od otrzymania wniosku poinformuje o tym ten organ, wraz ze wskazaniem osób, które pobrały wypłatę (art. 55 ust. 3 Prawa bankowego). Podstawową przesłanką zwolnienia banku z obowiązku zwrotu świadczenia jest zatem stwierdzenie, że nie dysponuje on już dokonaną przez organ rentowy kwotą z tytułu świadczenia, gdyż przekazał ją innym uprawnionym podmiotom, a zatem, według terminologii cywilistycznej, nie jest już wzbogacony. Jednocześnie jednak bank musi zrealizować drugą przesłankę, tj. wskazać uprawnione osoby, które pobrały wypłaty z nienależnego świadczenia. Informacja ta ma niewątpliwie umożliwić organowi rentowemu wydanie decyzji nakazującej zwrot świadczenia wobec innych osób, które je otrzymały. Dla zakresu obowiązku zwrotu świadczenia istotne jest ustalenie pojęcia „innej osoby uprawnionej” w rozumieniu art. 55 ust. 3 Prawa bankowego, na rzecz której dokonanie wypłaty uzasadnia zwolnienie banku z obowiązku zwrotu świadczenia w myśl cytowanego przepisu. W tej kwestii należy mieć na uwadze, że co do zasady z chwilą śmierci posiadacza rachunku wygasają dokonane przez niego dyspozycje środkami zgromadzonymi na rachunku bankowym oraz pełnomocnictwa, z wyjątkiem dyspozycji dokonanych w trybie art. 56 Prawa bankowego, tj. dyspozycji na wypadek śmierci. W myśl tego przepisu posiadacz rachunku, na warunkach przewidzianych w przepisie, może polecić pisemnie bankowi dokonanie - po swojej śmierci - wypłaty z rachunku wskazanym przez siebie osobom: małżonkowi, wstępnym, zstępnym lub rodzeństwu określonej kwoty pieniężnej (dyspozycja wkładem na wypadek śmierci). Skoro przepis ten ma charakter wyjątku od przedstawionej wyżej zasady, uznać zatem należy, iż takie osoby, które zostały wskazane w dyspozycji na wypadek śmierci są osobami uprawnionymi do dokonania na ich rzecz wypłat z rachunku bankowego zmarłego posiadacza rachunku po dacie jego śmierci. Wszelkie inne operacje polegające na wypłatach przez bank środków z rachunku bankowego po śmierci posiadacza tego rachunku, zgodnie z dyspozycjami nie spełniającymi wymogów z art. 56 Prawa bankowego, które z chwilą śmierci przestają obowiązywać, uznać należy za nieuprawnione. Mając powyższe na uwadze uznać należało, że dokonanie przez (...) Bank (...) S.A. w C. po śmierci A. G. wypłat na rzecz innych podmiotów niż określone w art. 56 cytowanej ustawy, nie uprawnia do zastosowania wobec banku zwolnienia przewidzianego w art. 55 ust. 3 tej ustawy.

W tym miejscu zauważyć również trzeba, iż zgodnie z uzasadnieniem projektu ustawy z dnia 1 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy Prawo bankowe oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. Nr 91 poz. 870), którą dodano do art. 55 ust. 3, zaproponowane zmiany miały umożliwić odzyskanie nienależnie wypłaconych świadczeń po śmierci emerytów lub rencistów w przypadkach niepowiadomienia organu rentowego o śmierci świadczeniobiorcy lub powiadomienia o tym fakcie z opóźnieniem, co miało na celu zapobieżenie praktykowanym przez banki dotychczas odmowom wypłat z powołaniem się na brak podstawy prawnej i tajemnicę bankową.

Odnosząc się zaś do kwestii wzajemnej relacji przepisów art. 138a ustawy o emeryturach i rentach z FUS i art. 55 ust. 3 Prawa bankowego, za poglądem Sądu Najwyższego wyrażonym w uchwale z dnia 6 maja 2009 r., sygn. akt II UZP 2/09, (OSNP 2009/19-20/265) ubocznie zauważyć również trzeba, że art. 138a ustawy emerytalnej stanowi jedynie podstawę do wydania decyzji w przedmiocie zwrotu tego rodzaju świadczenia wpłaconego na rachunek bankowy, w konsekwencji czego uznać należy, iż pomiędzy powyższymi normami nie zachodzi sprzeczność wymagająca usunięcia za pomocą reguł kolizyjnych (lex specialis derogat legi generali).

Mając na uwadze powyższe okoliczności, Sąd Apelacyjny na zasadzie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie.